

Κοινωνικός διάλογος

Ο κοινωνικός διάλογος αποτελεί θεμελιώδη συνιστώσα του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου. Επιτρέπει στους κοινωνικούς εταίρους (εκπροσώπους της διοίκησης και των εργαζομένων) να συμβάλλουν ενεργά, μεταξύ άλλων μέσω συμφωνιών, στον σχεδιασμό της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής και πολιτικής απασχόλησης.

Νομική βάση

Άρθρα 151-156 της [Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#) (ΣΛΕΕ).

Στόχοι

Σύμφωνα με το άρθρο 151 ΣΛΕΕ, η προώθηση του διαλόγου μεταξύ της διοίκησης και των εργαζομένων αναγνωρίζεται ως κοινός στόχος της ΕΕ και των κρατών μελών. Σκοπός του κοινωνικού διαλόγου είναι η βελτίωση της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη λήψη αποφάσεων και την υλοποίησή τους.

Επιτεύγματα

A. Ανάπτυξη (διμερούς) κοινωνικού διαλόγου σε επίπεδο ΕΕ

Σύμφωνα με την Συνθήκη της Ρώμης του 1957, ένα από τα καθήκοντα της Επιτροπής ήταν η προώθηση της στενής συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών σε σχέση με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Ωστόσο, η διάταξη αυτή άρχισε να εφαρμόζεται μετά από πολλά χρόνια.

Η διαδικασία κοινωνικού διαλόγου Val Duchesse, που ξεκίνησε το 1985 από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Jacques Delors, είχε ως στόχο τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, οι οποίοι εκπροσωπούσαν από τη Συνομοσπονδία Ευρωπαϊκών Συνδικάτων (ETUC), την Ένωση Βιομηχανιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (UNICE) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημόσιων Επιχειρήσεων (CEEP), στη διαδικασία της εσωτερικής αγοράς. Από τη διαδικασία αυτή προέκυψαν ορισμένες κοινές δηλώσεις για την απασχόληση, την εκπαίδευση, την κατάρτιση και άλλα κοινωνικά θέματα.

Το 1986 δημιουργήθηκε με την [Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη](#) (άρθρο 118β) μια νομική βάση για την ανάπτυξη του «κοινωνικού διαλόγου σε κοινοτικό επίπεδο», και άρχισε να παίρνει μορφή ο ευρωπαϊκός κοινωνικός διάλογος, πρώτον με τη σύσταση μιας διευθύνουσας επιτροπής, η οποία, το 1992, έγινε η επιτροπή κοινωνικού διαλόγου (SDC), που αποτελεί το κύριο φόρουμ για διμερή κοινωνικό διάλογο σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η επιτροπή συνεδριάζει τρεις έως τέσσερις φορές τον χρόνο.

Το 1991, οι UNICE, ETUC και CEEP ενέκριναν κοινή συμφωνία που προέβλεπε την υποχρεωτική διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους για τη νομοθεσία στον τομέα των κοινωνικών υποθέσεων και τη δυνατότητα των κοινωνικών εταίρων να διαπραγματεύονται συμφωνίες-πλαίσιο σε κοινοτικό επίπεδο. Αυτό το αίτημα αναγνωρίστηκε στη Συμφωνία για την Κοινωνική Πολιτική που προσαρτάται στο Πρωτόκολλο του Μάαστριχτ για την κοινωνική πολιτική, η οποία υπεγράφη από όλα τα κράτη μέλη πλην του Ηνωμένου Βασιλείου. Σε εθνικό επίπεδο, δόθηκε έτσι στους κοινωνικούς εταίρους η δυνατότητα να εφαρμόζουν οδηγίες μέσω συλλογικής συμφωνίας.

Η ενσωμάτωση της συμφωνίας για την κοινωνική πολιτική στη [Συνθήκη του Άμστερνταμ](#) (1997) επέτρεψε εντέλει τη δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου για τον κοινωνικό διάλογο στην ΕΕ. Τα διακλαδικά αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας ήταν οι συμφωνίες-πλαίσιο για τη γονική άδεια (1995), την εργασία μερικής απασχόλησης (1997) και την εργασία ορισμένου χρόνου (1999), οι οποίες τέθηκαν σε εφαρμογή με οδηγίες του Συμβουλίου.

Η [Συνθήκη της Λισαβόνας](#) (2009) υπογράμμισε περαιτέρω τον ρόλο των κοινωνικών εταίρων (άρθρο 152 ΣΛΕΕ), τονίζοντας την ανάγκη διευκόλυνσης του διαλόγου με σεβασμό, παράλληλα, της αυτονομίας και της ποικιλομορφίας τους.

Ωστόσο, με την οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση ασκήθηκαν αυξανόμενες πιέσεις στον κοινωνικό διάλογο, ο οποίος συγχρόνως αποδυναμώθηκε από την αποκέντρωση, τη μείωση των διαπραγματευτικών δυνατοτήτων και την κρατική παρέμβαση στο θέμα των μισθών. Στο πλαίσιο αυτό, και δεδομένου ότι τα κράτη μέλη που ξεπέρασαν με μεγαλύτερη επιτυχία την κρίση είναι αυτά στα οποία η κοινωνική σύμπραξη είναι ισχυρότερη, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Juncker ανακοίνωσε την «επανεκκίνηση του κοινωνικού διαλόγου» σε μια διάσκεψη υψηλού επιπέδου τον Μάρτιο του 2015. Τον Ιούνιο του 2016, οι κοινωνικοί εταίροι, η Επιτροπή και η Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέγραψαν τετραμερή συμφωνία που επιβεβαίωσε εκ νέου τον θεμελιώδη ρόλο του ευρωπαϊκού κοινωνικού διαλόγου στη διαδικασία χάραξης πολιτικής της ΕΕ, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Στην κοινωνική σύνοδο κορυφής για τη δίκαιη απασχόληση και την ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε στο Γκέτεμποργκ τον Νοέμβριο του 2017, το Κοινοβούλιο, η Επιτροπή και το Συμβούλιο προέβησαν σε διακήρυξη για τον [ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων](#), ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων, τον σεβασμό της αυτονομίας των κοινωνικών εταίρων και το δικαίωμα συλλογικής δράσης, και αναγνωρίζει το δικαίωμα των κοινωνικών εταίρων να συμμετέχουν στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών, μεταξύ άλλων μέσω συλλογικών συμβάσεων.

B. Επιτεύγματα του κοινωνικού διαλόγου σε επίπεδο ΕΕ

Σύμφωνα με το άρθρο 154 ΣΛΕΕ, η Επιτροπή πρέπει να διαβουλευεται με τους κοινωνικούς εταίρους προτού προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Στη συνέχεια οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν, αντ' αυτού, να επιλέξουν να διαπραγματευτούν μεταξύ τους μια συμφωνία επί του θέματος. Διαθέτουν εννέα μήνες για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων, μετά τις οποίες μπορούν:

1. να συνάψουν μια συμφωνία και να καλέσουν από κοινού την Επιτροπή να προτείνει εκτελεστική απόφαση του Συμβουλίου, ή
2. να συνάψουν μια συμφωνία και να την εφαρμόσουν οι ίδιοι, σύμφωνα με τις δικές τους διαδικασίες και πρακτικές και με εκείνες των κρατών μελών («εθελοντικές» ή, αργότερα, «αυτόνομες» συμφωνίες), ή
3. να καταλήξουν ότι δεν μπορούν να συνάψουν συμφωνία, οπότε στην περίπτωση αυτή η Επιτροπή συνεχίζει τις εργασίες της σχετικά με την εν λόγω πρόταση.

Το άρθρο 153 ΣΛΕΕ δίνει επίσης στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αναθέσουν στους κοινωνικούς εταίρους την εφαρμογή εγκεκριμένης απόφασης του Συμβουλίου για την επικύρωση μιας συλλογικής συμφωνίας που υπεγράφη σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Από το 1998 και εφεξής, έπειτα από την [απόφαση 98/500/EK της Επιτροπής](#), της 20ής Μαΐου 1998, αναπτύχθηκε επίσης σημαντικά ο κλαδικός κοινωνικός διάλογος. Διάφορες επιτροπές που συγκροτήθηκαν στους βασικούς οικονομικούς τομείς παρήγαγαν αξιόλογα αποτελέσματα. Τρεις ευρωπαϊκές συμφωνίες για την οργάνωση του χρόνου εργασίας των ναυτικών (1998), για την οργάνωση του χρόνου εργασίας των διακινούμενων εργαζομένων στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας (2000) και σε σχέση με ορισμένες πτυχές των εργασιακών συνθηκών των διακινούμενων εργαζομένων που παρέχουν διασυνοριακές διαλειτουργικές υπηρεσίες στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών (2005) συνήφθησαν και εφαρμόστηκαν με αποφάσεις του Συμβουλίου. Η [«Σύμβαση σχετικά με την προστασία της υγείας των εργαζομένων μέσω της ορθής διαχείρισης και χρήσης του κρυσταλλικού πυριτικού και των προϊόντων που το περιέχουν»](#), που υπεγράφη τον Απρίλιο του 2006, ήταν η πρώτη πολυκλαδική συμφωνία. Ακολούθησαν άλλες τομεακές συμφωνίες, οι οποίες εφαρμόστηκαν με οδηγίες του Συμβουλίου: μια συμφωνία σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας στον τομέα των μεταφορών εσωτερικής ναυσιπλοΐας ([οδηγία 2014/112/ΕΕ του Συμβουλίου](#))· μια συμφωνία για την προστασία των εργαζομένων στον τομέα της υγείας από τραυματισμούς και λοιμώξεις που προκαλούνται από ιατρικά αιχμηρά αντικείμενα ([οδηγία 2010/32/ΕΕ του Συμβουλίου](#))· μια συμφωνία σχετικά με την εργασία στον τομέα της αλιείας ([οδηγία \(ΕΕ\) 2017/159 του Συμβουλίου](#))· και μια συμφωνία μεταξύ των κοινωνικών εταίρων στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών ([οδηγία \(ΕΕ\) 2018/131 του Συμβουλίου](#)).

Ωστόσο, για άλλες συμφωνίες, η Επιτροπή αποφάσισε να μην προτείνει απόφαση του Συμβουλίου.

Τον Απρίλιο του 2012, οι κοινωνικοί εταίροι στον κλάδο της κομμωτικής συνήψαν συμφωνία σχετικά με καθοδήγηση των κομμωτών στο θέμα της υγείας και της ασφάλειας, και ζήτησαν εκτελεστική απόφαση του Συμβουλίου. Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη εξέφρασαν την αντίθεσή τους. Τον Ιούνιο του 2016, ο κλάδος της κομμωτικής υπέγραψε νέα ευρωπαϊκή συμφωνία-πλαίσιο για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας στον τόπο εργασίας και ζήτησε εκ νέου να τεθεί σε εφαρμογή μέσω απόφασης του Συμβουλίου. Στη βάση του θεματολογίου για τη βελτίωση του νομοθετικού έργου, η Επιτροπή αποφάσισε να διεξαγάγει αναλογική εκτίμηση επιπτώσεων πριν υποβάλει πρόταση απόφασης του Συμβουλίου. Σε ανοιχτή επιστολή τους προς τον πρόεδρο Juncker, οι κοινωνικοί εταίροι αντιτάχθηκαν στη χρησιμοποίηση της διαδικασίας εκτίμησης των επιπτώσεων προκειμένου να δικαιολογηθεί η μη

παραπομπή της συμφωνίας στο Συμβούλιο. Στις αρχές του 2018, η Επιτροπή ενημέρωσε τους κοινωνικούς εταίρους ότι δεν θα προτείνει απόφαση του Συμβουλίου και πρότεινε αντ' αυτού να υποστηριχθεί η αυτόνομη εφαρμογή της συμφωνίας μέσω ενός σχεδίου δράσης. Οι κοινωνικοί εταίροι συμφώνησαν, αλλά επιφυλάχθηκαν του δικαιώματός τους να ζητήσουν απόφαση του Συμβουλίου σε μεταγενέστερο στάδιο, εάν τα αποτελέσματα δεν ήταν ικανοποιητικά.

Στις 5 Μαρτίου 2018, η Επιτροπή ενημέρωσε τους κοινωνικούς εταίρους σε επίπεδο κεντρικών κυβερνήσεων ότι δεν σκοπεύει να προτείνει τη συμφωνία τους του 2015 σχετικά με τα δικαιώματα ενημέρωσης και διαβούλευσης στο Συμβούλιο προς εφαρμογή με τη μορφή οδηγίας (2.3.6).

Σύμφωνα με την παραπάνω δεύτερη επιλογή, η συμφωνία για την τηλεργασία (2002) ήταν η πρώτη συμφωνία που εφαρμόστηκε ως «αυτόνομη συμφωνία». Ακολούθησαν και άλλες συμφωνίες σχετικά με το στρες που συνδέεται με την εργασία, την ευρωπαϊκή άδεια για οδηγούς που εκτελούν υπηρεσία διασυνοριακής διαλειτουργικότητας (και οι δύο το 2004), τη βία και την παρενόχληση στην εργασία (2007), τις αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς (2017), καθώς και την ενεργό γήρανση και μια διαγενεακή προσέγγιση (2017).

Τρίτον, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι κοινωνικοί εταίροι δεν μπόρεσαν να καταλήξουν σε συμφωνία. Για παράδειγμα, οι διαπραγματεύσεις για συμφωνία-πλαίσιο σχετικά με την εργασία μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης ναυάγησαν τελικά τον Μάιο του 2001. Έτσι, τον Μάρτιο του 2002, η Επιτροπή πρότεινε μια οδηγία βάσει της συναίνεσης που είχε προκύψει μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, και το 2008 εγκρίθηκε η οδηγία περί της εργασίας μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης ([οδηγία 2008/104/EK](#)). Ομοίως, αφότου οι κοινωνικοί εταίροι εξέφρασαν την απροθυμία τους να συμμετάσχουν σε διαπραγματεύσεις, το 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την αναθεώρηση της οδηγίας σχετικά με την οργάνωση του χρόνου εργασίας ([οδηγία 2003/88/EK](#)). Το Κοινοβούλιο, η Επιτροπή και το Συμβούλιο δεν κατάφεραν να καταλήξουν σε συμφωνία το 2009, ενώ τον Δεκέμβριο του 2012 ναυάγησε και η διάρκεια ενός έτους διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ των ευρωπαϊών κοινωνικών εταίρων λόγω σοβαρών διαφορών ως προς την αντιμετώπιση του χρόνου εφημερίας. Το 2013, η Επιτροπή επανέλαβε τη διαδικασία επανεξέτασης και εκτίμησης των επιπτώσεων, πραγματοποιώντας δημόσια διαβούλευση το 2015 και δημοσιεύοντας έκθεση εφαρμογής το 2017, καθώς και [ερμηνευτική ανακοίνωση](#). Ορισμένες πτυχές που αφορούν τον χρόνο εργασίας έχουν συμπεριληφθεί έκτοτε σε άλλες οδηγίες, όπως η οδηγία για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, η οδηγία για τις διαφανείς και προβλέψιμες συνθήκες εργασίας και ο τροποποιημένος κανονισμός για τον χρόνο οδήγησης, που έχουν εγκριθεί στο σύνολό τους από το Κοινοβούλιο και αναμένουν την τελική έγκριση του Συμβουλίου.

Γ. Τριμερής κοινωνικός διάλογος

Ήδη από την αρχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, θεωρήθηκε σημαντικό να συμμετέχουν οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς στην εκπόνηση της κοινοτικής νομοθεσίας. Η Συμβουλευτική Επιτροπή Άνθρακα και Χάλυβα και η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή μαρτυρούν το γεγονός αυτό. Από τη δεκαετία του 1960 και εξής, πολλές συμβουλευτικές επιτροπές συνέδραμαν την Επιτροπή.

Από το 1970 έως το 2003, ένα από τα βασικά τριμερή φόρουμ κοινωνικού διαλόγου σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν η Μόνιμη Επιτροπή Απασχόλησης. Η μόνιμη επιτροπή αντικαταστάθηκε το 2003 από την Τριμερή Κοινωνική Σύνοδο Κορυφής για την ανάπτυξη και την απασχόληση, η οποία απαρτίζεται από υψηλού επιπέδου εκπροσώπους της τρέχουσας Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ, και τις δύο επόμενες Προεδρίες, την Επιτροπή και τους κοινωνικούς εταίρους με στόχο τη διευκόλυνση της εν εξελίξει διαβούλευσης. Συνεδριάζει τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο, πριν από την εαρινή και πριν από τη φθινοπωρινή σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το Κοινοβούλιο εκτιμά ότι ο κοινωνικός διάλογος αποτελεί βασικό στοιχείο των παραδόσεων των κρατών μελών και έχει ζητήσει την ενίσχυση του ρόλου του σε επίπεδο ΕΕ. Η Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου καλεί συχνά τους κοινωνικούς εταίρους σε επίπεδο ΕΕ να παρουσιάσουν τις απόψεις τους. Επίσης υπενθυμίζει επανειλημμένως στην Επιτροπή την ανάγκη για μια συνεκτική βιομηχανική πολιτική σε επίπεδο ΕΕ, στην οποία οι κοινωνικοί εταίροι μπορούν να διαδραματίσουν βασικό ρόλο. Η Συνθήκη της Λισαβόνας θέσπισε το δικαίωμα ενημέρωσης του Κοινοβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των συλλογικών συμφωνιών που συνάπτονται σε επίπεδο Ένωσης (άρθρο 155 ΣΛΕΕ) και σχετικά με τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται από την Επιτροπή για την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών (άρθρο 156 ΣΛΕΕ), περιλαμβανομένων θεμάτων που σχετίζονται με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις.

Εν μέσω της οικονομικής κρίσης, το Κοινοβούλιο τόνισε στο [ψήφισμά του της 6ης Ιουλίου 2010 σχετικά με τις άτυπες συμβάσεις και τις νέες μορφές κοινωνικού διαλόγου](#) ότι ο κοινωνικός διάλογος είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων απασχόλησης της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Τον Ιανουάριο του 2012, υπογράμμισε ότι, αν στο πλαίσιο των συστάσεων της ετήσιας έρευνας για την ανάπτυξη δοθεί προτεραιότητα στη δημοσιονομική προσαρμογή, θα παρεμποδιστούν όχι μόνο η δημιουργία θέσεων εργασίας και η κοινωνική πρόνοια, αλλά και ο κοινωνικός διάλογος. Στο [ψήφισμά του της 13ης Μαρτίου 2014 σχετικά με τις πτυχές της απασχόλησης και τις κοινωνικές πτυχές του ρόλου και των εργασιών της Τρόικας](#) και στο [ψήφισμά του της 15ης Φεβρουαρίου 2017 σχετικά με τη διακυβέρνηση της ενιαίας αγοράς στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου 2017](#), το Κοινοβούλιο ζήτησε να ενισχυθεί ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων στη νέα διαδικασία οικονομικής διακυβέρνησης. Από το 2014, η συμμετοχή τους σε επίπεδο ΕΕ αυξήθηκε ελαφρώς, αν και η εικόνα εξακολουθεί να παρουσιάζει αποκλίσεις σε εθνικό επίπεδο, ενώ και στα δύο επίπεδα οι κοινωνικοί εταίροι θεωρούν ότι η συμμετοχή τους έχει μάλλον χαρακτήρα ενημέρωσης και όχι γνήσιας διαβούλευσης.

Στο ίδιο πνεύμα, στο [ψήφισμά του της 19ης Απριλίου 2018 σχετικά με την πρόταση απόφασης του Συμβουλίου που αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών](#), το Κοινοβούλιο κάλεσε την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να υποστηρίξουν περαιτέρω με συγκεκριμένα μέτρα τον γνήσιο κοινωνικό διάλογο, πέραν των απλών διαβουλεύσεων. Στις 16 Απριλίου 2019, στο [ψήφισμά του σχετικά με τη νέα οδηγία για διαφανείς και προβλέψιμους όρους εργασίας](#) και

στο [ψήφισμά του σχετικά με την πρόταση για μια Ευρωπαϊκή Αρχή Εργασίας](#), το Κοινοβούλιο επανέλαβε για μία ακόμη φορά ότι η αυτονομία των κοινωνικών εταίρων, η ικανότητά τους να ενεργούν ως εκπρόσωποι των εργαζομένων και των εργοδοτών και η πολυμορφία των εθνικών συστημάτων εργασιακών σχέσεων θα πρέπει να γίνονται πάντα σεβαστά.

Aoife Kennedy
05/2019

